

парламентариев, парламентарии, народные депутаты Украины, парламент, Верховная Рада Украины.

Key words: legal responsibility of parliamentarians, constitutional responsibility of parliamentarians, constitutional status of parliamentarians, parliamentarians, people's deputies of Ukraine, parliament, Verkhovna Rada of Ukraine.

ЧОРНА МАРІЯ ІГОРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри конституційного права

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ГРОМАДЯН НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ТА СУДОВА СИСТЕМА

Важливою функцією судової влади є забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Конституція України (ст. 6) закріпила визнаний світом демократичний принцип поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову [1]. Органи судової влади здійснюють свої повноваження виключно на підставах, у межах та порядку, передбачених Конституцією України. Аналіз основних принципів здійснення правосуддя дає можливість визначити головні засади гарантованого судового захисту прав і свобод людини і громадянина, життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека якої визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, про що проголошено у ст. 3 Конституції України [1].

Проблемою, що є в українському суспільстві та державі на сучасному етапі їх розвитку, є не належне забезпечення прав і свобод людини і громадянина, які визнаються найвищою соціальною цінністю. Одним з напрямків такого забезпечення є створення ефективного державного механізму охорони та захисту прав і свобод, складовим елементом якого виступають органи правосуддя. Саме ці органи, виступаючи гарантом права громадянина на судовий захист, інших конституційних прав і свобод, призначені забезпечувати належну охорону і захист прав і свобод людини і громадянина. Це стосується й права громадянина на соціальний захист.

На думку Р. Гринюка, у правовій державі необхідна наявність системи органів, які забезпечують реалізацію правосуддя, охорону прав та інтересів громадян, їх юридичну захищеність від свавілля держави або її посадових осіб. Ключовим елементом цієї системи виступають органи судової влади [3, с. 31].

Л. Грудцина стверджує, що серед трьох основних гілок влади (законодавчої, виконавчої та судової) особлива роль належить саме судовій владі. Обумовлено це тим, що вона покликана стояти, по-перше, між двома іншими гілками влади, стримуючи і урівноважуючи їх, по-друге, між ними і людиною, поважаючи та належним чином захищаючи її права та законні інтереси [4, с. 70].

О. Пушкіна зазначає, що специфіка виокремлення судової влади в конституційному механізмі забезпечення прав людини полягає у тому, що захист прав і свобод людини і громадянина є одночасно її основною функцією, її метою і способом її існування [5, с. 22].

Конституційний Суд забезпечуючи конституційне право людини та громадянина на соціальний захист, здійснює діяльність щодо дотримання вимог Конституції України та за необхідності визнає неконституційними окремі положення законів України, дає тлумачення їх норм з метою недопущення порушень конституційного права людини та громадянина на соціальний захист.

Можливість судового захисту права громадянина України на соціальний захист та його складових прав передбачено спеціальними законами, що регулюють порядок реалізації та забезпечення цього права.

Суди загальної юрисдикції є державними інституціями, які забезпечують конституційне право людини і громадянина на соціальний захист. Судоустрій в Україні будується за принципами територіальності та спеціалізації. Систему судоустрою в Україні складають місцеві, апеляційні суди, найвищим судом у системі судоустрою є Верховний Суд. Призначення пенсій, інших соціальних виплат чи надання соціальних послуг здійснюється органами у сфері державного управління, які здійснюють органи місцевого самоврядування.

Спори щодо правовідносин, пов'язаних із реалізацією права громадянина на соціальний захист, на сьогодні, віднесені до компетенції судів адміністративної юстиції. Так, згідно зі ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі, на виконання делегованих повноважень шляхом справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду адміністративних справ [2].

До адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження [2].

Структуру справ у сфері соціального захисту громадян становлять:

- справи зі спорів, пов'язаних зі збором та обліком страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- справи про призначення, перерахунок та здійснення страхових виплат із відповідних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- справи у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- справи з приводу соціального захисту окремих категорій громадян. Переважають у цій категорії справ справи, пов'язані з соціальним

захистом дітей війни та справи, пов'язані з соціальним захистом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Таким чином, судовий захист права громадянина на соціальний захист адміністративними судами має певну специфіку, яка пов'язана з особливостями розгляду справ судами в порядку адміністративного провадження, оскільки найчастіше спори щодо порушення цього права виникають між громадянами та суб'єктами владних повноважень. При цьому аналіз процесуального законодавства України, а також матеріалів судової практики дозволяє зробити висновок, що адміністративне провадження є більш ефективним способом вирішення спору, що виникає між громадянами та посадовими особами органу владних повноважень в сфері соціального захисту. Обґрунтуванням цього є складність справ, які вирішуються у судах на користь громадян та оперативність їх розгляду.

Список використаної літератури:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141
2. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України № 2747-IV-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2005, № 35-36, № 37, ст.446
3. Гринюк Р.Ф. Судова влада як фундаментальний чинник становлення правової держави в Україні / Р.Ф. Гринюк // *Бюлетень Міністерства юстиції України*. – № 2. – 2005. С. 31
4. Грудцына Л.Ю. Судебная защита прав и свобод личности: теоретический аспект / Л.Ю. Грудцына // *Законодательство и экономика*. – 2003. – № 8. – С. 70
5. Пушкіна О.В. Конституційний механізм забезпечення прав людини і громадянина в Україні: проблеми теорії і практики : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. докт. юрид. наук : спец. 12.00.02 «конституційне право» / О.В. Пушкіна. – Харків, 2008. 38 с.

Ключові слова: судова влада, судовий захист, адміністративне провадження, соціальний захист.

Ключевые слова: судебная власть, судебная защита, административное производство, социальная защита.

Key words: judicial power, judicial protection, administrative process, social protection.